

FYRA FRIANDEN MEN ZOMBIE-LARS FÄLLEDES

Vid granskningsnämndens tredje möte för året behandlades fem olika SVT-ärenden, varav fyra friades. Uppdrag granskning kartläggning av våldtäktsdömda friades liksom ett inslag i Aktuellt från Kalifornien om klimatförändringar. Även SVT Text och Kulturnyhetererna friades. I båda dessa fall gällde det inslag om vad Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson sagt i en radiointervju. Fällningen gällde barnprogrammet *Zombie-Lars* och bestämmelsen om mediets särskilda genomslagskraft. Nämnden bedömde att det fanns scener i programmet som kunde verka skrämmande för barn och var olämpliga att visa före kl. 21.

BARNPROGRAMMET ZOMBIE-LARS FÖR SKRÄMMANDE FÖR BARNTID

FÄLLT: *Zombie-Lars*, SVT Barnkanalen, 2018-08-24, avsnitt ur en dramaserie om ett barn som är en zombie; fråga om mediets särskilda genomslagskraft. Dnr. 18/02833, 18/3201.

Som sista program i Barnkanalens sändning fredagen 24 augusti visades kl. 19.40 det första avsnittet av den norska serien *Zombie-Lars*. Innan själva programmet visades en varningsskylt med en dödskalle och texten "*programmet som kommer nu kan vara läskigt, så titta gärna tillsammans med en vuxen.*" Samtidigt lästes texten upp.

Serien följde pojken Lars som flyttar till en ny stad och skola. Han var till hälften zombie vilket gjorde att han kunde hoppa från tredje våningen eller slängas framför en lastbil utan att ta skada. I scener med specialeffekter visades hur han föll från höga höjder eller kastades genom luften för att sedan resa sig oskadd. I en scen visades hur skolbarnen retade honom för att han var zombie och några pojkar frågade honom om de inte kunde få döda honom. Lars var ledsen över att bli illa behandlad och i slutet av avsnittet rymde han hemifrån. I skogen träffar han en flicka som var "ninja" och kunde bli osynlig.

Programmet hade anmälts av tittare som i de flesta fall sett programmet tillsammans med sina barn i åldern 2 – 5 år. I korthet ansåg anmälarna att serien var olämplig att visa för barn. Föräldrarna ansåg att det förekom realistiskt våld som barn utövade mot barn och att detta förhärligades. En anmälare anförde att programmet startade automatiskt efter att de sett ett program riktat till yngre barn på SVT Play.

SVT anförde i yttrandet att *Zombie-Lars* var en modern saga för äldre barn om vänskap, utanförskap och kampen mellan viljan att passa in och rätten att få vara sig själv. De annorlunda "främmande" vännerna hittade varandra och stod starka gentemot de andra främlingsfientliga. Serien presenterades i tablåttexten i Barnkanalen.se och SVT Play enligt följande: *Lars är till hälften zombie och till hälften människa, eller halvt levande-olevande som är den politiskt korrekta termen. I den nya staden och skolan han flyttar till är det dock inte alla som vill ha honom där. Honom och de andra "främmande".*

Sändningstiden 19.40 – 19.55 i Barnkanalen är sedan länge etablerad för program som riktar sig till äldre barn. Även i Barnplay på Barnkanalen.se var den som ville se programmet tvungen att läsa, förstå och korrekt svara på en fråga för att komma vidare till programmet. Detta ansåg SVT vara ett skydd för att undvika att de yngsta barnen av misstag skulle se program riktade till de äldre barnen.

De våldsamma scenerna var få och viktiga för att dels förstå vad som gjorde *Zombie-Lars* annorlunda och dels förstå hur illa klasskamraterna behandlade Lars och andra annorlunda barn. Efter varje olycka reste sig Lars och var tämligen oskadd, vilket var en omedelbar bekräftelse för publiken att han inte var "vanlig" och att det inte var på "riktigt". Det förekom heller inte uppenbart lidande eller blod som kunde verka skrämmande. Redaktionen bedömde att det sammantaget var lämpligt att visa för målgruppen mellanstadiebarn.

Avseende farligt eller olämpligt beteende så saknades enligt SVT en praxis för farligt beteende i fiktionsprogram riktade till barn. Praxisbildande är exempelvis fällningarna av *Wild Kids* 2010 och *Buskul* 2011 samt friandet av *Philofix* 2013 som alla är faktaprogram. *Zombie-Lars* utspelar sig i en sagovärld med ninjas, häxor, troll och zombies. På samma sätt som scenen i *Madicken* när huvudpersonen hoppar från ett tak var det här en tydlig fiktion

Granskningsnämnden skriver i sitt beslut att programmet sändes vid en tidpunkt då varsamhet ska iakttas i fråga om skildringar av våld och annat skrämmande innehåll. Granskningsnämnden anser att scenerna när Lars kastade sig handlöst ut från ett fönster samt när hans klasskamrater kastade honom framför en lastbil och från ett hustak kunde verka skrämmande för barn och var olämpliga att visa före kl. 21.00. Med hänsyn till tidpunkten strider sändningen av programmet därför mot bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft. Den inledande varningen ändrar inte den bedömningen.

AKTUELLT FRIADES FÖR INSLAG OM KLIMATPOLITIK I KALIFORNIEN

FRIAT: *Aktuellt*, SVT1, 2018-05-09, kl. 21.00, inslag om klimatförändringar i Kalifornien; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 18/01621.

Inslaget var ett reportage från Kalifornien och handlade om klimatförändringarnas verkningar och de politiska försök som gjordes för att komma tillrätta med klimatkrisens effekter, bland annat genom att bygga vallar och skapa en mer motståndskraftig infrastruktur.

Tre anmälare hade många synpunkter på inslaget. En av dem ansåg att det var fel att hänvisa till smältande havsisar i Arktis och Antarktis som förklaring till att vissa stränder i Kalifornien kommer att reduceras. Han undrade vilka källor och rapporter detta baseras på. En annan anmälare hade synpunkter på att "man påstår att det finns en koppling mellan oljeutvinning och global uppvärmning." Enligt anmälaren finns det inga vetenskapliga belägg för att det är så. Anmälarna ansåg också att det var fel att påstå att bränder och extremväder var en följd av klimatförändringar liksom att det inte fanns något underlag för att påstå att det var fler bränder än tidigare. En av anmälningarna var 29 sidor lång och menade att SVT visat en systematisk och långvarig ensidighet i sin rapportering som påverkar politiska beslut och ger tittarna obefogad klimatångest.

SVT påpekade i yttrandet att inslaget inte handlade om klimatpåverkan i allmänhet utan skildrade hur delstaten Kalifornien hanterar följder av klimatförändringar och för en egen klimatpolitik som starkt skiljer sig från den politik som förespråkas av USA:s president. SVT lämnade också uppgifter om källor på de punkter där anmälarna haft konkreta invändningar. Slutligen påminde SVT om att granskningsnämnden i en rad beslut konstaterat att eftersom IPPC:s (FN:s klimatpanel) slutsats att det pågår en av människan orsakad global uppvärmning har ett brett stöd bland forskare och politiker kan det inte anses strida mot kravet på opartiskhet att SVT sänder inslag som utgår från den grundsynen.

Granskningsnämnden konstaterade mot bakgrund av den praxis som utvecklats i flera beslut sedan 2010 att det inte i sig kan anses strida mot kravet på opartiskhet att sända program och inslag som utgår från grundsynen att det pågår en global uppvärmning. Nämnden konstaterade också att inslaget handlade om hur Kalifornien hanterade de klimatförändringar som berör delstaten och ansåg att SVT i ärendet visat grund för de uttalanden i inslaget som anmälarna kritiserat.

UPPDRAG GRANSKNINGS KARTLÄGGNING AV VÅLDTÄKTSDÖMDA FRIADES

FRIAT: Uppdrag granskning, SVT1, 2018-08-22, program om våldtäktsdömdas bakgrund; fråga om opartiskhet, saklighet och mediets genomslagskraft. Dnr. 18/02817, 18/02820.

Uppdrag granskning - Dömda för våldtäkt var ett granskande program där en kartläggning av personer dömda för våldtäkt och försök till våldtäkt mellan 2012–2017 i Sverige gjordes. I programmet granskades de senare årens uppgifter om våldtäkter kopplat till bland annat etnicitet och socioekonomiska aspekter utifrån flera olika infallsvinklar.

Reportern sade följande:

”Sammanlagt handlade det om 843 gärningsmän. Ofta har de varit påverkade av alkohol eller narkotika. Utbildningsnivån är låg. Och åtminstone en tredjedel har också dömts för andra brott”.

Sedan redovisades att närmare 60 procent av de 843 gärningsmännen var födda utomlands, samt att om man tittade på överfallsvåldtäkter där offer och gärningsmän inte kände varandra var drygt åtta av tio dömda gärningsmän födda i ett annat land. 40 procent av gärningsmännen som dömts för överfallsvåldtäkt hade varit här ett år eller mindre. Kartläggningen visade också att över hälften av de dömda gärningsmännen var födda utanför Europa.

Senare i programmet sade reportern följande:

”En grupp som sticker ut bland de dömda är unga män från Afghanistan, 45 av gärningsmännen. Det är naturligtvis en mycket liten andel av alla som är här, men bland de dömda är det det enskilt vanligaste medborgarskapet förutom Sverige.”

Det beskrevs också i programmet att undersökningen enbart gällde dömda gärningsmän och att de utgör bara en mycket liten del av alla som anmäls för våldtäkt. Det fanns också en del i programmet som handlade om att Brottsförebyggande rådets (BRÅ:s) trygghetsundersökningar visade att andelen kvinnor som uppgav att de blivit utsatta för allvarliga sexbrott ökade med sex gånger mellan 2006 och 2016.

I programmet intervjuades en rad olika personer. Jerzy Sarnecki (professor i kriminologi) var en av dem som återkommande uttalade sig. Han har arbetat länge på Brottsförebyggande rådet och sitter i deras vetenskapliga råd, och han är även professor vid Stockholms universitet.

Efter programmet debatterade justitieminister Morgan Johansson (S) och moderaternas rättspolitiska talesperson Tomas Tobé (M) om huruvida BRÅ bör få i uppdrag att göra en kartläggning när det gäller gärningsmäns etniska bakgrund kopplat till våldtäkter och sexualbrott.

SVT skrev i yttrandet att redaktionen bedömde att överrepresentationen av utlandsfödda var av allmänintresse. Dels på grund av den debatt om våldtäkter som förts de senaste åren och dels för att kunna diskutera frågan om möjliga orsaker och hur man därmed kan minska riskerna för att fler våldtäkter begås. Programmet redogjorde för den största journalistiska undersökningen som gjorts i Sverige, där 843 dömda gärningsmän i 780 domar kartlades.

Undersökningen som programmet byggde på får dessutom stöd av tidigare forskning. Flera anmälare pekar på att mörkertalet är stort när det gäller våldtäkter, men att granska mörkertalet ansåg SVT vara en omöjlighet då det just är ett mörkertal som ingen kan säga hur stort det är. Anmälare ifrågasatte också, mot bakgrund av att det är få våldtäktsanmälningar som leder till fällande domar, att enbart fällande domar var med i granskningen. Men redaktionen gjorde detta urval då den ansåg att det är först när dom fallit som det på rimlig juridisk grund är fastslaget att en våldtäkt har ägt rum.

Anmälare anförde att undersökningen av dömda våldtäktsmän är missvisande eftersom utlandsfödda åtalas oftare än svenskfödda misstänkta gärningsmän. Men i programmet redogjordes för den forskning som gjorts om eventuell diskriminering i rättsprocessen när det gäller misstänkta våldtäktsmän och enligt den undersökningen finns det inget som tyder på att diskriminering skulle vara en orsak till invandrares överrepresentation i våldtäktsstatistiken.

Enligt anmälare var programmet osakligt eftersom enbart etnicitet och kulturella orsaker till utlandsföddas överrepresentation i våldtäktsstatistiken framfördes och inte exempelvis sociala eller ekonomiska faktorer. SVT anför på denna punkt att det i programmet framfördes just sociala och ekonomiska faktorer och tog upp flera exempel.

Flera anmälare anser att programmet var rasistiskt och gav en negativ bild av människor som inte är födda i Sverige, och att detta riktade sig särskilt mot personer födda i Afghanistan. Men SVT anser att ämnet problematiserades i programmet av flera olika intervjupersoner. Reportern påpekade också att man inte kan dra slutsatser om alla våldtäktsmän utifrån undersökningen som de gjort.

Kritik framkommer i anmälningarna angående att det skulle vara osakligt att framföra att antalet våldtäkter ökar, när det i själva verket ska handla om en ökad benägenhet att anmäla. SVT anför att programmet presenterade den. Till detta sades att det råder delade meningar om varför statistiken ser ut som den gör, och att frågan är om det kan bero på ökad anmälningsbenägenhet, ändrad lagstiftning eller om det är så att våldtäkterna faktiskt ökat.

Flera anmälare ifrågasatte att publiceringen skedde nära tidpunkten för höstens val och anser att detta bland annat skulle gynna Sverigedemokraterna och att programmet därför var partiskt. SVT anförde att frågan om våldtäkter och etnicitet hade debatterats allt bredare under 2018 och flera politiska företrädare hade efterlyst mer forskning kring samband och överrepresentation. I programmet framgick det att en riksdagsledamot från Centerpartiet drivit frågan och att en Moderat företrädare var engagerad i frågan. Dessutom kommenterade den Socialdemokratiska justitieministern frågan i programmets avslutande del. Det var alltså inte en fråga som rörde ett enskilt parti.

Granskningsnämnden skriver i sin bedömning att programmet hade en kritisk infallsvinkel och undersökte den politiskt kontroversiella frågan om huruvida det är viktigt att känna till våldtäktsmäns etniska och kulturella bakgrund. En sådan utgångspunkt ligger i linje med SVT:s uppdrag att stimulera till debatt, kommentera och belysa händelser och skeenden samt att granska bland annat myndigheter och strider inte mot kravet på opartiskhet.

Nämnden konstaterar att de saklighetsinvändningar som anmälarna fört fram – bland annat om mörkertalen i statistiken, diskriminering i rättsprocessen och andra möjliga förklaringsfaktorer – behandlades i programmet. Nämnden kan, mot bakgrund av SVT:s yttrande, inte finna att invändningarna innebär att programmet strider mot kravet på saklighet.

Mot bakgrund av ovanstående anser nämnden inte heller att programmet var utformat så att det var uppenbart kränkande mot människor med viss hudfärg, nationalitet eller religion. Det strider därför inte mot bestämmelsen om televisionens särskilda genomslagskraft.

[KULTURNYHETERNA FRIADES FÖR INSLAG OM UTTALANDE AV JIMMIE ÅKESSON](#)

FRIAT: Kulturnyheterna, SVT1 och SVT2, 2018-08-29, kl. 18:13 och 21:14 och 2018-08-30, kl. 18:13, inslag om vad partiledaren för Sverigedemokraterna sagt i en radiointervju; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 18/02881 och 18/02900.

Inslaget i Kulturnyheterna kl. 18:13 den 29 augusti påannonserades på följande sätt:

”Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson, han skulle lägga ner P3 direkt om han varit chef för Sveriges Radio. Det beskedet gav han i en direktsänd intervju i Morgonpasset i P3 i morse. Och det här uttalandet har fått stark kritik under dagen, ett förakt för fria medier säger utrikesminister Margot Wallström, fullständigt oacceptabelt menar Moderaternas Olof Lavesson och Västerpartiets Jonas Sjöstedt han refererar till medieutvecklingen i Ungern och Polen. Frågan är vad Sverigedemokraterna vill med public service.”

Därefter visades ett filmat utdrag ur Morgonpasset där det framgick att Åkessons uttalande var en reaktion på ett satirinslag som just sänts. I utdraget sa Åkesson *”Ja, nämen jag sa ju det till er här tidigare att det är ungefär vad jag har förväntat mig av den här skitkanalen som jag just nu är med i.”* Kommentar från programledare: *”ja du var riktigt hård. (-) Det blev superdålig stämning”*. Åkesson: *Ja, det blev jättedålig stämning, jag tycker inte att det är mitt fel utan jag, eh, jag ställer upp här för att jag vet att jag måste det men jag hade helst sluppit faktiskt för jag känner inte att P3 över huvud taget är liksom nån kanal för mig utan det är... Programledare: ”Du hade velat lägga ner den? Åkesson: ”Ja men hade jag varit chef på, här så hade jag lagt ner P3 för länge sen för jag tycker att det är vänsterliberal smörja rakt igenom, ja.”*

I Kulturnyheternas inslag kommenterade sedan SVT:s politikreporter Åkessons uttalande i Morgonpasset: *”Jag tror att han var spontant arg, Sverigedemokraterna har under lång tid ogillat public service i allmänhet och P3 i synnerhet och sett dom som motståndare.”* På frågan om det var att betrakta som ett ”vallöfte” svarade SVT:s reporter att det trodde han inte. *”Det är inte en politiker som lägger ner på det sättet men det visar nånting om hur illa många i Sverigedemokraterna och Jimmie Åkesson i det här fallet tycker om P3.”*

Sverigedemokraternas inställning till public service och deras krav på en total översyn för att godkänna en finansiering via skattsedeln nämndes bland annat i inslaget där också partiledaren Jonas Sjöstedt (V) intervjuades. I en avannons framkom det att Kulturnyheterna hade sökt Jimmie Åkesson under dagen för ett förtydligande, men att han inte hade velat ställa upp på en intervju.

I Kulturnyheterna kl. 18:13 dagen därpå sändes ett inslag som påannonserades på följande sätt:

”Oberoende medier ifrågasätts allt mer av politiker globalt, senast igår här i Sverige när SD-ledaren Jimmie Åkesson i en intervju menade att radiokanalen P3 på Sveriges Radio borde läggas ner. Vårt grannland Finland har på kort tid tappat sin topplats på listan över pressfrihet efter att politiker och myndigheter velat påverka public service.”

Därefter intervjuades Sveriges Radios före detta Finlandskorrespondent som tyckte sig se en ny tendens i alla länderna kring Östersjön att, trots att man länge sagt sig stå för pressfrihet, nu ”ge sig på just public service-medier i de olika länderna”. Därefter refererades det till en lista över pressfriheten i världens länder som organisationen Reportrar utan gränser gör varje år. Finland, som tidigare legat i topp, har under de senaste åren hamnat på fjärde plats, bland annat beroende på två fall där politiker och myndigheter lagt sig i public services arbete. En journalist från public servicebolaget YLE intervjuades och menade att dessa två fall visade hur skör pressfriheten är, att den inte går att ta för given.

Tre anmälare kritiserade inslagen och ansåg att det inte framgick vad det var som hade orsakat Jimmie Åkessons vrede i radiostudion. De menade att det på ett felaktigt sätt framstod som om Åkesson ville begränsa media genom att lägga ner ett radioprogram eller en hel kanal i public service. En anmälare ansåg att programledaren i påannonsen den 30 augusti hade återgett Jimmie Åkessons uttalande på ett felaktigt sätt.

SVT skrev i sitt yttrande att det var naturligt för *Kulturnyheter* att uppmärksamma den politiska debatt som uttalandet gav upphov till. Redaktionen sökte Jimmie Åkesson för att ge honom en möjlighet att förtydliga sig och på så sätt också ge ett svar på den kritik han hade fått under dagen och som redovisades i inslagen. Slutligen valde Jimmie Åkesson att medverka dagen därpå i Morgonstudion. I avannonsen i Kulturnyheterens sena sändning hänvisades på ett tydligt sätt till den intervjun. Det framgick också tydligt i båda inslagen den 29 augusti att Åkessons ilska var en reaktion på ett satirinslag. I kommentaren från SVT:s politikreporter framgick också att uttalandet inte var att betrakta som ett "vallöfte" att lägga ner en kanal i public service, men att Sverigedemokraterna rent generellt ansåg att public service borde bli föremål för en total översyn innan man kunde diskutera en förändrad finansieringsform.

När det gällde inslaget den 30 augusti skrev SVT att det i sig är anmärkningsvärt att en partiledare kallar en kanal i public service för en "skitkanal" och "vänsterliberal smörja". Mot bakgrund av att Sverigedemokraterna tidigare hade krävt en total översyn av public service och att Jimmie Åkesson fällde sitt uttalande om innehållet i P3 i samband med en partiledarutfrågning inför valet var det naturligt för redaktionen att behandla uttalandet som ett politiskt utspel. SVT menade att det kunde diskuteras om inte Åkessons uttalande kunde ha citerats på ett tydligare sätt, men SVT ansåg ändå inte att formuleringen att Åkesson "menade att P3 borde läggas ner" var en så långtgående tolkning att formuleringen i sitt sammanhang kunde anses strida mot saklighets- och opartiskhetskravet.

Enligt granskningsnämnden framgick det av inslagen den 29 augusti att partiledaren reagerade på ett satirinslag som hade sänts samma dag och som handlade om honom. Därför friades de. När det gällde inslaget dagen därpå ansåg nämnden att det "visserligen på ett tydligare sätt kunde ha framgått att det mer handlade om en personlig uppfattning hos partiledaren om att lägga ner P3 än om ett politiskt förslag." Men nämnden ansåg ändå att den otydligheten inte var så allvarlig i sammanhanget att inslaget stred mot kraven på opartiskhet och saklighet.

[RUBRIK I TEXT-TV OM ÅKESSONS UTTALANDE FRIADES](#)

FRIAT: SVT Text, sid 107, 2018-08-29, sändning i text-tv om ett uttalande av partiledaren för Sverigedemokraterna; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 18/02875.

Publiceringen såg ut så här:

En anmälare kritiserade rubriken och skrev att Jimmie Åkesson aldrig har sagt att han vill lägga ner P3, utan att det han har sagt är att om han var chef skulle han lägga ner P3 direkt och att det som hände var ungefär vad han förväntade sig av "den här skitkanalen".

SVT skrev i sitt yttrande att rubriken var tillspetsad, vilket också rent allmänt sett ligger i nyhetsrubrikens natur. Mot bakgrund av att innehållet i artikeln på ett sakligt korrekt sätt återgav vad Åkesson sa och att det inte framställs i rubriken som om den bestod av ett direkt citat ansåg SVT att artikeln inte strider mot kraven i sändningstillståndet. SVT menade också att nämnden i sin bedömning av artikeln borde beakta det ytterst begränsade utrymme som finns inom mediet text-tv, inte minst när det gäller rubriksättning där bara några få ord rymms.

Nämnden konstaterade att rubriken var tillspetsad, men att innehållet i sändningen i övrigt på ett korrekt sätt sammanfattade vad partiledaren sagt under intervjun i *Morgonpasset i P3*. Därför friades publiceringen.

Vid samma möte friade nämnden för övrigt också det inslag i Sveriges Radio som *SVT Texts* sändning och *Kulturnyheter*ns inslag kretsade kring, satiren om Jimmie Åkesson inför partiledarutfrågningen i *Morgonpasset i P3*. Enligt nämnden var uttalandena om Åkesson långtgående, men mot bakgrund av att det tydligt framgick att det var fråga om ett satiriskt inslag ansåg nämnden att uttalandena i inslaget inte passerade gränsen av vad som får accepteras när det gäller opartiskheten i ett satirinslag.

Informationsbrev från SVT Programetik, Sveriges Television, 105 10 Stockholm

E-post: programetik@svt.se, Tel: 08-784 56 78

Om du fått detta infobrev står du även på e-postlistan för nästa.

Nya SVT-prenumeranter kan anmäla sig till programetik@svt.se!